

**І РАЦІ І ЕНТРУ
ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА**

25
ВИПУСК

ЦЕНТР ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА
Національної академії наук України
і
Українського товариства охорони
пам'яток історії та культури

ПРАЦІ ЦЕНТРУ ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА

Збірник наукових праць

Випуск 25

Київ–2014

Центр пам'яткознавства Національної академії наук України
і Українського товариства охорони пам'яток історії та культури

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК
(протокол № 6 від 10 червня 2014 р.)*

Редакційна колегія

О.М. Титова (*головний редактор*), **В.І. Акуленко**, **Л.М. Бессов**, **Л.О. Гріффен**,
Т.В. Кара-Васильсва, **Б.В. Колосок**, **В.О. Константинов**, **С.І. Кот**,
С.Д. Крижицький, **А.А. Непомнящий**, **М.Т. Пархоменко**, **В.І. Попик**,
С.І. Посохов, **Л.В. Прибсга**, **Н.М. Сенченко**, **Д.В. Степовик**,
Ю.Г. Тютюнник, **О.В. Шуба**, **С.Ю. Зозуля** (*відповідальний секретар*)

Адреса редакції

вул. Лаврська, 9, корп. 19, м. Київ, 01015, Україна
тел. +380 (44) 2807879, тел./факс +380 (44) 2806463
e-mail: zp_vydannja@ukr.net

Видання зареєстровано Міністерством юстиції України
(свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації –
серія КВ № 16073–4545Р від 21.12.2009 р.)

Науковий збірник “Праці Центру пам'яткознавства” внесений
до переліку фахових видань з історичних наук та мистецтвознавства
(Постанова Президії ВАК України від 08.06.2005 р. № 2–05/5)

Зміст

**На останній сторінці
обкладинки:**
панорама двору замку
Радзивиллів (угорі),
Стрітенська церква
(посередині), фасад кост-
телу св. Трійці (унизу)
(до статті
В.А. Жовтянського
«Історична Олика та її
пам'ятки»
(стор. 253-273)

ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ ТА ІСТОРІОГРАФІЯ ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА

- В.І. Акуленко* Краса врятує світ,
якщо право захистить красу..... 5
О.А. Денисенко Культурна спадщина
про Українську революцію 1917–1921 років
у формуванні історичної пам'яті..... 13

АРХІТЕКТУРНА ТА МІСТОБУДІВНА СПАДЩИНА

- О.І. Лесик-Бондарук* Особливості конструктивно-
технічних характеристик волинських
храмів XVII–XVIII століття..... 25
С.В. Гаврилюк Свято-Василівський собор Овруча:
з історії реставрації початку ХХ ст..... 36
І.В. Непотенко Церква святих мучеників Михайла
та Федора як архітектурна пам'ятка Чернігова..... 47
О.Г. Мокроусова Джерельна база з історії київських
архітектурних конкурсів ХІХ – початку ХХ
століття. Документи Державного архіву м. Києва..... 63
В.В. Смоляк М.Ю. Білоус ослідження пам'ятки
архітектури на Вінничині – садиби Ланге..... 70
О.М. Збруцький Торгові ряди ХVІІІ ст. в Ізяславі:
спроба локалізації..... 73
О.В. Харлан Відкриття фундаментів дзвіниці
початку ХІХ ст. на території Самарського
Пустинно-Миколаївського монастиря..... 84

ПАМ'ЯТКИ АРХЕОЛОГІЇ

- L.O. Shatilo* «Board Games» Assemblages from Early
Agricultural Settlements in South-Eastern Europe..... 92

МУЗЕЄЗНАВСТВО

- Є.І. Ковальчук* Польський період історії олинського
красназничого музею (1929–1939 роки)..... 108
С.В. Муравська Музеї та колекції вищих
навчальних закладів на українських землях
(кінець ХVІІ – початок ХХ ст.)..... 120
М.О. Принь Маріупольський музей красназничства
в радянській музейній мережі в 1920-х – на
початку 1930-х років..... 130
О.В. Принь Шляхи формування та склад археологічних
колекцій окружних музеїв східних округ Української
СРР у 20-ті – на початку 30-х років ХХ ст..... 139

ІСТОРИЧНІ ПОСТАТІ

- М.Г. Лампека* Владислав Щербина – провідний пластик української порцеляни другої половини ХХ століття..... 152
- А.А. Непомнящий* Крымские сюжеты биографии Н.Я. Марра..... 161

ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО В ДОКУМЕНТАХ

- Б.В. Колосок* Листування з О.М. Цинкаловським..... 177
- А.Ф. Примак* Відображення митної та податкової політики в документальній спадщині за доби гетьмана Богдана Хмельницького..... 185
- О.О. Тригуб* Ремонти і перебудови Борисоглібського собору в Чернігові у ХІХ ст. (за матеріалами Державного архіву Чернігівської області)..... 195
- Д.В. Яшиний* Класифікація документальних листівок з видами Криму як джерела пам'яткознавчих досліджень (1895–1917)..... 215

ІСТОРИЧНЕ ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО

- С.І. Бучаста* Шляховий палац у Чугуєві – пам'ятка історії Українського військового поселення першої половини ХІХ сторіччя..... 222
- Є.М. Осадчий* Битва під Козацькою Дібровою як фінал протистояння під Конотопом 1659 р..... 234

ДУХОВНІСТЬ НАШОГО ОБРЯДУ

- О.Л. Майданець-Баргилевич* Трансформація народної культури у творах митців першої третини ХХ століття..... 244

МІСТА І МІСТЕЧКА

- В.А. Жовтянський* Історична Олика та її пам'ятки..... 253

НЕКРОПОЛІСТИЧНІ ПАМ'ЯТКИ

- О.М. Бондар* Церковна топографія та некрополі Чернігова у ХVІІ–ХVІІІ ст..... 274
- А.В. Попружна* Портрети в контексті поховальної культури шляхти Речі Посполитої та козацької старшини другої половини ХVІІ–ХVІІІ ст..... 281

ДИСКУСІЙНІ ПРОБЛЕМИ, ГІПОТЕЗИ

- В.О. Радзівєвський* Окремі проблеми відродження та збереження історичної спадщини України у аспектах культури і субкультури..... 288

РЕЦЕНЗІЇ, ПОВІДОМЛЕННЯ

- О.М. Титова* «Сучасне відбувається на основі історичного минулого»..... 297
- С.Ю. Зозуля* Розвиток «Бібліографії кримиознавства»..... 302
- Л.В. Прибега* Віхи міжнародного пам'яткоохоронного руху: 50 років Венеційській хартії, 20 років Українському національному комітету ICOMOS..... 306

- АВТОРИ ЗБІРКИ**..... 311

- ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ЗБІРКИ**..... 313

АВТОРИ**Акуленко Віктор Іванович**

доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України

Білоус Марина Юрївна

студент Вінницького національного технічного університету

Бондар Олександр Миколайович

старший науковий співробітник кафедри історії та археології України Інституту історії, етнології та правознавства імені О.М. Лазаревського Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка

Бучаста Світлана Іванівна

директор Комунального закладу «Художньо-меморіальний музей І.Ю. Рєпіна» Харківської обласної ради

Гаврилюк Світлана Віталіївна

доктор історичних наук, завідувач кафедри документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету імені Лесі України

Денисенко Олена Анатоліївна

кандидат історичних наук, доцент кафедри загально правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ

Жовтянський Віктор Андрійович

доктор фізико-математичних наук, член-кореспондент НАН України, заступник директора з наукової роботи Інституту газу НАН України

Збруцький Олексій Миколайович

молодший науковий співробітник НДІ історії архітектури та містобудування

Зозуля Сергій Юрійович

старший науковий співробітник Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПК, керівник *Північно-Східного регіонального відділення Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПК*

Ковальчук Євгенія Іванівна

кандидат історичних наук, заступник директора з наукової роботи Волинського краєзнавчого музею, старший викладач кафедри документознавства і музейної справи Волинського національного університету імені Лесі Українки

Колосок Богдан Віталійович

кандидат архітектури, вчений секретар Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПК

Лампека Микола Геронтіївич

старший викладач кафедри графічного дизайну і реклами Інституту дизайну і ландшафтного мистецтва Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Лесик-Бондарук Оксана Іванівна

кандидат архітектури, доцент кафедри образотворчого мистецтва Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Майданець-Баргилевич Олена Леонідівна

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри художнього текстилю та моделювання костюму Інституту декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука

Мокроусова Олена Георгіївна

головний спеціаліст Київського науково-методичного центру з охорони, реставрації та використання пам'яток історії, культури та заповідних територій

Муравська Світлана Василівна

кандидат історичних наук, в.о. доцента кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Львівського інституту економіки і туризму

Непомнящий Андрій Анатолійович

доктор історичних наук, професор кафедри історії України Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського; *завідувач Кримського відділення Центру пам'яткознавства НАН України і УТОШК*

Непотенко Інна Василівна

кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник Національного архітектурно-історичного заповідника "Чернігів стародавній"

Осадчий Євген Миколайович

кандидат історичних наук, старший науковий редактор групи «Зводу пам'яток історії та культури України» при управлінні культури і туризму Сумської обласної державної адміністрації

Попружна Алла Василівна

викладач циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Чернігівського юридичного коледжу Державної пенітенцарної служби України

Прибєга Леонід Володимирович

кандидат архітектури, професор Національної академії мистецтва і архітектури

Примаєк Алла Федорівна

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу наукових досліджень з питань митної справи Державного науково-дослідного інституту митної справи

Принь Марина Олегівна

кандидат історичних наук, головний спеціаліст Луганської обласної ради

Принь Олександр Віталійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії права, історії та культурології, провідний науковий співробітник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка

Радзівський Віталій Олександрович

кандидат культурології, доцент Київського національного університету культури і мистецтва

Смоляк Володимир Вікторович

кандидат архітектури, доцент Вінницького національного технічного університету

Титова Олена Миколаївна

кандидат історичних наук, директор Центру пам'яткознавства НАН України і УТОШК

Тригуб Олександр Олександрович

молодший науковий співробітник відділу музейної та науково-фондової діяльності Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній»

Харлан Олександр Вікторович

кандидат архітектури, науковий співробітник Науково-дослідного інституту пам'яток охоронних досліджень Міністерства культури України

Шатіло Людмила Олександрівна

аспірант Інституту археології НАН України

Яшний Денис Володимирович

аспірант Центру пам'яткознавства НАН України і УТОШК

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ

Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПШК запрошує до співпраці науковців, дослідників проблем теоретичного й практичного музеєзнавства та пам'яткознавства. Однією з форм такої співпраці є друкування результатів індивідуальних або колективних студій із задекларованого напрямку в фаховому збірнику наукових праць “Праці Центру пам'яткознавства”.

Оформлені згідно вимог ВАК України до публікацій у фахових виданнях (структура, науковий апарат тощо) матеріали (*роздрук (бажано) і електронну версію (обов'язково)*) прохання надсилати на поштову чи електронну адресу Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПШК, або передати особисто до редакції (адреси вказані на стор. 2 цього збірника).

УВАГА! Без електронної версії матеріал друкуватися не буде!

Лише у виняткових випадках (узгоджених із редакцією) можливе подання матеріалу лише на паперовому носії, але чітко надрукованого, без рукописних вставок, виправлень, закреслень тощо.

Обсяг матеріалу – до 0,75 авт. арк. (до 30 тис. знаків із пробілами).

Інформацію про автора (авторів) необхідно вмістити перед заголовком дослідження без скорочень за таким алгоритмом: *прізвище, ім'я (повністю), по-батькові (повністю); наукова ступінь, наукове звання; посада й місце роботи – обов'язково (для непрацюючого пенсіонера – науковий фах); електронна адреса (обов'язково (за відсутності такої вказати поштову адресу); телефон (бажано).*

Електронну версію надавати на будь-якому з оптичних або цифрових носіїв. На e-mail бажано надсилати в заархівованому вигляді (архів із розширеннями *.rar або *.zip).

УВАГА! Архів має бути звичайний, без формату саморозпакування!

КІНЦЕВИЙ ТЕРМІН ПОДАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДО ДРУКУ В ПОТОЧНОМУ ВИПУСКУ ЗБІРНИКА (DEAD LINE) – 31 березня (для весняного випуску), **31 жовтня** (для осіннього випуску). Матеріали, що надійдуть до редакції після вказаного терміну будуть включені до формування наступного випуску за поточним.

Усі матеріали, що не відповідатимуть даним вимогам до оформлення, будуть відхилятися без застереження. Як виключення автори (авторам) буде запропоновано самостійно дооформити надісланий матеріал, але з умовою виконати це не пізніше визначених термінів подання матеріалів до друку.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ВАРІАНТУ:

✓ **текст**

виконаний у будь-якому текстовому редакторі чи процесорі, але *збережений у форматі звичайного тексту виключно із розширенням *.txt (режим*

блокнота); гарнітура Times New Roman (розмір кеглю, міжрядкового інтервалу значення не має)

✓ *науковий апарат*

ПОСИЛАННЯ, ЗАУВАЖЕННЯ, ПРИМІТКИ – *винятково післятекстові* з нумерацією за зростанням (гарнітура Times New Roman Сур; індекси посилань у тексті у квадратних дужках звичайними цифрами (напр.: [15] тощо) **УВАГА! В одних дужках має бути лише один номер посилання; у тексті посилання – одне чи кілька джерел (або текст зауваження чи примітки).** Текст посилань наприкінці тексту статті після заголовку «Джерела та література» у вигляді нумерованого списку (форму посилання оформляти згідно вимог ВАК України – див.: Бюлетень ВАК України, № 3 за 2010 р. (для архівних джерел) та № 10 за 2007 р. (для друкованих джерел)

✓ *графіка:*

ІЛЮСТРАЦІЇ – у режимі “градації сірого” (тобто чорно-біле зображення), окремим файлом кожна, на тому ж або окремому носію; розширення 200 дпї, формат *.JPEG або *.TIFF, розмір 10×15 см (де 10 см – базова (менша) сторона, інша сторона – за пропорціями)

ТАБЛИЦІ, СХЕМИ, ДІАГРАМИ – у вигляді графічного файлу або віртуального роздруку у форматі *.pdf у масштабі 1:1, максимальна ширина зображення – 10 см

УВАГА! Максимальна кількість ілюстрацій (рисуноків (малюнків), світлин) разом – 8 позицій!

Максимальна кількість іншої графіки (таблиць, схем, діаграм тощо) – разом – 10 позицій!

Згідно з вимогами ВАК України до фахових видань, **ОБОВ’ЯЗКОВОЮ УМОВОЮ** для публікації Вашого матеріалу є наявність **УДК, анотацій і ключових слів українською, російською й англійською мовами** (до 400 друк. знаків кожна; переклад прізвища, ініціалів автора та заголовку публікації обов’язковий), **а також АНГЛОМОВНОГО ВАРІАНТУ ТЕКСТУ ВАШОГО МАТЕРІАЛУ ЗАГАЛОМ У ЕЛЕКТРОННОМУ ВИГЛЯДІ.**

Приклад оформлення матеріалів для друку у виданнях Центру пам’яткознавства НАН України і УТОПІК можна знайти на сайті «Відлуння віків» (<http://pamjatky.org.ua>; закладка «Центр пам’яткознавства» (відповідне гіперпосилання наприкінці тексту)).

П 70 Праці Центру пам'яткознавства : Зб. наук. пр. / Титова О.М. (гол. ред.), Акуленко В.І., Бесова Л.М. [та ін.] ; Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК. Вип. 25. – К. : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, 2014. – 316 с.

Двадцять п'ятий випуск «Праць Центру пам'яткознавства» пропонує фахівцям із пам'яткознавства, музеєзнавства, історикам загалом, а також широкому колу небайдужих до проблем збереження й вивчення культурної спадщини України читачів низку теоретичних і прикладних матеріалів, присвячених означеній проблематиці. У збірнику ряд публікацій присвячено також історіографічним і методолого-методичним студіям.

Видання розраховане як на спеціалістів – пам'яткознавців, музейників, істориків, так і на широке коло читачів, які цікавляться пам'яткознавчою та музейницькою проблематикою.

ББК 63.2(4УКР)л6.я43+79.0(4Укр)л6.я43
УДК [930.2+069](477)(06)

ПРАЦІ ЦЕНТРУ ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА

Збірник наукових праць

Випуск 25

Редактори

С.Ю. Зозуля, С.А. Циганков

Коректура виконана авторами матеріалів, уміщених у збірнику

Комп'ютерна верстка, комп'ютерний дизайн

С.А. Циганков

Редакційна колегія збірника залишає за собою право на стилістичне, лексичне, орфографічне та пунктуаційне редагування матеріалів.

Надані авторами рукописи не рецензуються і не повертаються. Листування з авторами на сторінках збірки не ведеться. За достовірність фактів, посилань, приміток, коментарів відповідає автор (автори) публікації.

Редакція не завжди поділяє точку зору автора (авторів) публікації.

Підписано до друку 28.04.2014 р.

Формат 84x108/32. Тираж 100 прим.

Ум.-друк. арк. 18,37. Обл. вид. арк. 25,82.

Зам. № 32.

Видавець

Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПІК

(Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 2429 від 07.02.2006 р.)
вул. Івана Мазепи, 21, корп. 19, м. Київ, 01015, Україна
тел./факс: +380 (44) 2807879, e-mail: m-center@ukr.net

Виготовлювач

ТОВ "ВІО-поліграфісти"

м. Ніжин, пров. Лікарський, 7Б,

тел.: +38 (04631) 71598

e-mail: olgawlasenko2008@rambler.ru

